

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**



Ўзбекистон Республикаси Олий ва
урта махсус таълим вазирлигининг
2012 йил 26 декабрдаги
507-сонли буйруғи билан
таслиқланган.

КОНЧИЛИК ИШИ

олий таълим муассасалари таълим йўналишлари ва мутахассисликлари
умумқасбий ва махсус фанлари педагоглари учун малака ошириш йўналишининг
ўқув дастури

Тошкент – 2012

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАЎБАР КАДРЛАРИНИ ҚАЙТА
ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ
БОШ ИЛМИЙ - МЕТОДИК МАРКАЗИ

Тошкент давлат техника университети ҳузуридаги педагог кадрларни қайта
тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази

Малака ошириш ўқув дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари
бўйича ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи кенгашининг
2012 йил 25 декабрдаги 4 -сонли баёни билан маъқулланган.

Тузувчилар: А.С.Исмаилов - ТДТУ “Кончилик иши” кафедраси доценти
т.ф.н.
Ю.Э. Петросов - ТДТУ “Кончилик иши” кафедраси
доценти т.ф.н.
Т.Г. Акбаров - ТДТУ “Кончилик иши” кафедраси доценти
т.ф.н.

Такризчилар: А.Д. Меликулов - «Кончилик» илмий ишлаб
чиқариш маркази директори т.ф.н
Ф.Ф.Хамидуллаев - ТДТУ ҳузуридаги педагог кадрларни қайта
тайёрлаш ва малакасини ошириш тармоқ маркази катта
ўқитувчиси

Ўқув дастурлари ТДТУ ҳузуридаги ОИПИ Илмий кенгашида тавсия
қилинган (2012 йил 12 ноябрдаги 11-сонли баённома).

Кириш

Дастур олий таълим муассасалари педагог кадрларининг касбий тайёргарлиги даражасини ривожлантириш, уларнинг илғор педагогик тажрибаларни ўрганишлари ҳамда замонавий таълим технологияларидан фойдаланиш бўйича малака ва кўникмаларини такомиллаштиришни мақсад қилади.

Дастур мазмунида олий таълимнинг долзарб масалаларини ўрганиш, глобал Интернет тармоғидан фойдаланган ҳолда ўқув жараёнига замонавий педагогик ва ахборот технологияларини жорий этиш, педагогнинг шахсий ва касбий ахборот майдонини лойиҳалаш, педагогик маҳоратни ошириш, Ўзбекистоннинг энг янги тарихини билиш, фан, таълим, ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш, тегишли мутахассисликлар бўйича илм-фанни ривожлантиришнинг устивор йўналишларини, илмий-тадқиқотлар ўтказишнинг самарали методларидан фойдаланишга ўргатиш асосий вазифалар этиб белгиланган.

Шу билан бирга олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларнинг мунтазам касбий ўсишида интерактив методлар, педагогларнинг таҳлилий ва ижодий фикрлашини ривожлантиришга йўналтирилган инновацион методикалар, масофадан ўқитишни, мустақил таълим олишни кенгайтиришни назарда тутувчи техника ва технологиялардан фойдаланган ҳолда машғулотлар олиб бориш малака ва кўникмаларни ривожлантириш назарда тутилади.

Дастур доирасида берилётган мавзулар тингловчилар педагог кадрларга қўйиладиган давлат талабларини, замонавий инновацион таълим технологиялари ва уларнинг турларини билишлари, талаба шахси ва унинг хусусиятини ҳисобга олган ҳолда таълимда индивидуаллик ва дифференциал ёндашувга эришувлари ва таълим жараёнларида муаммоли таълим, ҳамкорлик технологияси ва интерфаол усулларини амалда қўллаш олишлари, ахборот технологияларидан таълим-тарбия жараёнида самарали фойдалана олиш кўникмаларига эга бўлишларини таъминлашга қаратилган.

Умумий тайёргарлик модули:

- Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарларида жамият ривожини ва таълим-тарбия масалалари;
- Таълим-тарбия жараёнларини ташкил этиш ва бошқаришнинг меъёрий-ҳуқуқий асослари;
- Таълим сифати менежменти.

Умумкасбий тайёргарлик модули:

- Олий таълим педагогикаси ва психологияси;
- Электрон педагогика асослари;
- Таълим технологиялари ва педагогик маҳорат;
- Амалий хорижий тил.

Умуммутахассислик бўйича тайёргарлик модули:

- Кон ишининг долзарб муаммолари ва замонавий технологиялари;

- Бурғулаш ва портлатишнинг замонавий усуллари;
- Кончилик корхоналарини лойиҳалашда компьютер техникасидан фойдаланишнинг самарали усуллари.
- Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги
Мутахассислик бўйича тайёргарлик модули:
- «Кончилик иши» йўналиши фанларини ўқитиш методикаси.
- «Кончилик иши» йўналиши фанларини ўқитишдаги инновациялар.
Танлов фанлари модули.

Курснинг мақсади ва вазифалари

Олий таълим муассасалари “Кончилик иши” таълим йўналишлари ва мутахассисликлари умумкасбий ва махсус фанлардан дарс берувчи педагог-лар малакасини ошириш курсининг мақсади – педагогик фаолиятга назарий ва касбий тайёргарликни таъминлаш ва янгилаш, касбий компетентликни ривожлантириш асосида таълим-тарбия жараёнларини самарали ташкил этиш ва бошқариш бўйича билим, кўникма ва малакаларни такомиллаштиришга қаратилган.

Олий таълим муассасалари “Кончилик иши” таълим йўналишлари ва мутахассисликлари умумкасбий ва махсус фанлардан дарс берувчи педагоглар малакасини ошириш курсининг вазифаси – педагогик кадрлар тайёргарлигига қўйиладиган талаблар, таълим ва тарбия ҳақидаги ҳужжатлар, педагогика ва психологиянинг долзарб муаммолари ва замонавий концепциялари, амалий хорижий тил, хорижий таълим тажрибаси, педагогнинг шахсий ва касбий ахборот майдонини лойиҳалаш, педагог кадрларнинг малакасини ошириш сифатини баҳолаш ишлари мазмунини ўрганишга йўналтиришдан иборат.

Курс якунида тингловчиларнинг билим, кўникма ва малакаларга қўйиладиган талаблар

Тингловчи:

- Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, таълим соҳасида давлат сиёсати ва бошқа қонунчилик ҳамда ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларни;
- “Таълим тўғрисида”ги Қонун, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва бошқа Қонун ҳужжатларининг қабул қилиниши, моҳияти ва аҳамиятини;
- мамлакатимизда демократик ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясини;
- таълим соҳасидаги инновацияларни;
- жамиятни ва таълимни ахборотлаштириш технологияларини;
- педагогика ва психологиянинг сўнгги ютуқларини;
- ўқитувчининг инновацион фаолиятини;
- замонавий таълим методларини;
- электрон педагогика асосларини;
- педагогик маҳорат асосларини
- Ўзбекистон кончилигининг устивор йўналишлари ва ривожланиши;

- Республика кончилигининг ҳозирги вақтдаги ҳолати;
- Республика кончилигида ишлаб чиқариш ресурслари:
- кончиликда ишлаб чиқариш ресурслари;
- хорижий мамлакатларда кончилик иши турларидан самарали фойдаланиш тажрибасини;
- кончиликни конларни очиқ усулда ва ер ости усулида қазиб олиш тизимларини,
- кончиликга янги техника ва технологияларнинг кириб келиши;
- кончиликда автоматик бошқариш тизимларини жорий қилиш;
- кончиликда бошқаришни ташкил қилиш;
- кончиликнинг ривожланишида талаб ва таклиф назарияси;
- ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлаш асослари;
- ҳаёт фаолияти хавфсизлигининг асосий тушунчалари ва мазмуни;
- хавфлар, уларнинг таснифи;
- ҳаёт фаолияти хавфсизлигининг ҳуқуқий ва ташкилий асослари;
- фаолият хавфсизлигини таъминлаш тамойиллари, услублари;
- кончилик иши фанларини ўқитишдаги илғор хорижий тажрибаларни
- кончилик иши тараққиётининг замонавий тенденцияларини;
- кончилик ишининг замонавий техникаси ва технологиясини;
- кончилик ишини ишлаб чиқариш тартибини танлашни ва тақсимлаш масалаларини *билиши* керак.

Тингловчи:

- таълим-тарбия жараёнларини ривожлантиришга қаратилган инновацияларни ишлаб чиқиш ва жорий этиш;
- таълим сифатини назорат қила олиш;
- ўқув-методик ҳужжатларни ярата олиш;
- таълим жараёнида ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш;
- замонавий педагогик технологияларни таълим жараёнига татбиқ этиш;
- виртуал лаборатория ишларини яратиш ва қўллаш;
- хорижий тилдаги манбалардан педагогик фаолиятда фойдалана олиш;
- электрон ўқув материалларини яратиш технологияларини билиши ҳамда улардан таълим жараёнида фойдаланиш;
- кончиликда автоматик бошқариш тизимларидан фойдаланиш;
- корхоналар ташкилий-иқтисодий тизимлари ва хўжалик юритиш механизмларини такомиллаштириш йуналишларини аниқлаш;
- автоматик бошқариш тизимларини жорий қилишнинг иқтисодий самарадорлигини асослаш;
- Қатламли конларни ер ости усулида қазиб чиқариш;
- Фойдали қазилма конларини очиқ усулда қазиб олиш турларини аниқлаш;

- лойихалаштиришга таъсир кўрсатувчи табиий, геологик, кон-техник ва иқтисодий омиллар жорий қила олиш, лойиҳа масалаларини техник, иқтисодий, техник-иқтисодий ечиш схемаларини танлай олиш;
- Гравитацион, магнит, электрик ва флотацион бойитиш жараёнларида қўлланадиган аппаратлар, уларнинг қўлланиш ва бошқариш усуллари;
- корхоналар ташкилий-иқтисодий тизимлари ва хўжалик юритиш механизмларини такомиллаштиришнинг йўналишларини аниқлай олиш;
- ишлаб чиқаришда электр хавфсизлик қоидаларига риоя этиш;
- фуқароларни фавқулодда вазиятлардан ҳимоя қилиш воситаларидан фойдаланиш;
- фавқулодда ҳолатларда кутқарув ва бошқа шошилиш ишларини ташкил этиш;
- “Кончилик иши” йўналиши фанларининг ўзига хос жиҳатларини изоҳлаш;
- мутахассислик фанини ўқитишда қўлланиладиган таълим методлари ва воситаларини тўғри қўллаш олиш;
- мутахассислик фани ўқитувчисига қўйиладиган талаблар асосида фаолият олиб бориш **қўникмаларига** эга бўлиши лозим.

Тингловчи:

- педагогик мониторинг олиб бориш;
- психологик-педагогик диагностиканинг замонавий методларидан фойдаланиш;
- “Кончилик иши”нинг мутахассислик фанлари дастурига кончилик иши турларидан фойдаланишнинг самарали усуллари тadbик қилиш ҳолати ва истиқболи мавзуларини киритиш, амалга ошириш, баҳолаш, такомиллаштириш;
- “Кончилик иши”нинг мутахассислик фанлари дастурига кончилик иши турларидан фойдаланишнинг самарали усуллари тadbик қилиш ҳолати ва истиқболи мавзуларини киритиш;
- “Кончилик иши” фанларини ўқитишнинг дидактик таъминотини яратиш ишларини олиб бориш **малакаларига** эга бўлиши зарур.

Курсни ўқитишда замонавий ахборот ва педагогик технологиялар

Модуллари ўқитишда дарслик, ўқув қўлланмалар, маъруза матнлари-нинг электрон версияларидан, электрон плакатлар ва бошқа электрон ресурс-лардан фойдаланилади. Машғулотлар семинар-тренинг шаклида олиб борилади ва кичик гуруҳларда ишлаш каби интерфаол методлардан фойдаланган ҳолда амалга оширилади.

Малака ошириш жараёни 144 соатни ташкил этади. Ўқув юктамаси ҳафтасига 36 соат этиб белгиланган. Ўқув курсини тугаллаган тингловчиларга Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 16 февралдаги 25-сон қарори билан тасдиқланган давлат намунасидаги малака оширганлиги ҳақидаги сертификат берилади.

«Кончилик иши» малака ошириш курсининг ўқув модуллари ва уларнинг таркиби мазмуни

I. Умумий тайёргарлик модули

1.1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарларида жамият ривожини ва таълим-тарбия масалалари.

И.Каримов асарларида жамият тараққиёти тўғрисида янги назарий концептуал ёндошувнинг илмий асослари. Ўзбекистон ижтимоий ҳаётига сиёсий институтлар, мафкуралар ва фикрлар хилма-хиллигига асосланиши. Жамият ривожланиш босқичлари. Мустақиллик ва ўтиш даврининг зарурияти. Тараққиётнинг “Ўзбек модели”нинг ишлаб чиқилиши, асосий принциплари. Жамият тараққиётини демократлаштириш ва модернизация қилиш. Эришилган ютуқлар ва унинг истикболлари.

Демократик жамият қуришда ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти унинг муҳим шартини эканлиги. Мамлакатда демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясининг ишлаб чиқилиши, унинг асосий йўналишлари. Фуқаролик жамиятини ривожлантиришга қаратилган янги қонунлар ва ўзгаришларнинг аҳамияти.

Глобаллашув ва таълим-тарбия тизимидаги замонавий талаблар. Ахборот коммуникация тизими, замонавий педагогик технологиядан фойдаланиш ва унинг афзалликлари. Таълим-тарбиянинг миллий-маънавий негизлари, умумдемократик принципларга асосланиш, миллий ғоя негизларидан таълим-тарбияда фойдаланиш.

1.2. Таълим-тарбия жараёнларини ташкил этиш ва бошқаришнинг меъёрий-ҳуқуқий асослари.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури”, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва фармойишлари, Вазирлар Маҳкамасининг Қарорлари.

Давлат таълим стандартлари, классификатор, ўқув режалар, фан дастурлари, Олий таълим вазирлигининг низомлари, буйруқлари, йўриқномалар ва бошқа меъёрий ҳужжатларнинг мазмуни ва моҳияти.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ваколатлари, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг ваколатлари, маҳаллий давлат органларининг ваколатлари, Олий таълим муассасаларининг ваколатлари.

1.3. Таълим сифати менежменти.

Умумий сифат менежменти тушунчаси, унсурлари, асосий ғояси ва тамойиллари. Таълим сифати тушунчаси, тавсифлари, бошқариш функциялари ва босқичлари. Таълим сифатини юксалтириш воситалари.

Олий таълим тизимининг сифатига таъсир этувчи омиллар. Ўқув жараёни сифати. Профессор-ўқитувчиларнинг педагогик маҳорати ва илмий салоҳияти. Олий таълим муассасасининг моддий-техник таъминоти сифати. Олий таълим муассасасининг сифат сиёсати. Таълим маркетинги хизматлари сифати. Битирувчиларнинг сифати.

Олий таълим сифатини баҳолашнинг асосий йўналишлари. ОТМларнинг рейтинги. Ўқитувчи илмий фаолиятининг сифатини баҳолаш мезонлари. Ўқитувчининг маънавий-ахлоқий фаолиятини баҳолаш мезонлари. Мутахассислик фанлари бўйича ўқитувчининг услубий рейтинг баҳосини аниқлаш тартиби. Таълим жараёнини баҳолаш усуллари ва технологияси. АРМ ва кутубхона хизматини баҳолаш. Талабанинг «лавозим имконияти»ни баҳолаш услубиёти. Битирувчи талабаларнинг лавозим имконияти бўйича сифат тоифалари ва белгилари. Факультет ва кафедралар даражасида сифат менежменти.

II. Умумқасбий тайёргарлик модули

2.1. Олий таълим педагогикаси ва психологияси.

Олий таълим педагогикаси ва психологияси фанининг долзарб муаммолари. Таълим жараёни ягона тизим сифатида. Таълим парадигмалари. Педагогик тадқиқот методлари. Олий таълимни модернизациялаш ва оптималлаштириш. Таълим жараёнининг психологик ўзига хослиги. Ўқув мотивацияси ва таълим самарадорлиги. Шахс психологияси ва шахсга йўналтирилган таълим. Педагогик коммуникацияда психологик компетентлик.

2.2. Электрон педагогика асослари.

Ахборот – коммуникация технологиялари ҳақида тушунча, ахборот – коммуникация технологиялари воситалари. Янги ахборот технологиялари, ахборот тизимини бошқариш, ахборот тизимининг функционал ташкил этувчилари. Маълумотларни марказлашган ҳолда қайта ишлаш. Маълумотларни узатиш тизимлари ва уларнинг характеристикаси. Замонавий комункацион технологиялар. Таълим жараёнида ахборот-коммуникация технологиялар, интерактив технологиялардан фойдаланиш.

Ўқув мақсадли электрон воситаларни яратиш ва уларнинг сифатини баҳолаш, ўқув-тарбия жараёнининг ахборот-методик таъминотини ва ўқув муассасаси ташкилий бошқарув тизимини автоматлаштириш ва унинг истиқболлари, электрон ўқув материаллар базасининг тузилмаси ва таркиби, таълимий ИНТЕРНЕТ ресурслари ва улардан ўқув жараёнида фойдаланиш.

Педагогик дастурий воситаларнинг умумий таърифи. Электрон ўқув материаллари ва уларнинг турлари. Замонавий дастурлаш тиллари асосида электрон ўқув материалларини яратиш.

Аудиовизуал ахборот: табиати, манбалари, ўзгартирувчилар, ташувчилари. Ўқитишнинг аудиовизуал технологиялари: теле ва видеоконференциялар ва уларни ташкил этиш, аудио, видео ва компьютерли ўқув қўлланмалари, аудио,

видео ва компьютерли материалларнинг банки, аудио, видео ва компьютерли ўқув қўлланмаларини яратишнинг дидактик принциплари. Ўқитишнинг интерфаол технологиялари.

2.3. Таълим технологиялари ва педагогик маҳорат.

Таълим технологиялари ва педагогик маҳоратнинг назарий асослари. Таълим технологияси ва шахсга йўналтирилган таълим турлари. Замоновий таълим (модулли, муаммоли, интерфаол, ҳамкорликда ишлаш, индивидуал, информацион) технологиялари. Олий таълим муассасаларида аудитория ва аудиториядан ташқари таълимни ташкил этиш. Педагогик мулоқот маданияти ва психологияси. Педагогнинг коммуникатив ва креатив қобилиятлари. Касбий компетентлик. Педагогик назокат ва одоб-ахлоқ. Педагогик техника. Нутқ техникаси ва маданияти. Педагогик низолар. Педагогик жараённи технологик лойиҳалаштириш.

2.4. Амалий хорижий тил

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисидаги” қарорининг моҳияти ва тарихий аҳамияти. Чет тилларда эркин сўзлаша оладиган мутахассисларни тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш. Жаҳон цивилизацияси ютуқлари ва дунё ахборот ресурсларидан фойдаланиш. Халқаро ҳамкорлик ва мулоқотларни ривожлантириш. Таълим тизимининг барча босқичларида чет тилларни узлуксиз ўрганишни ташкил қилиш. Чет тилини эгаллаш даражаларининг Европа системаси (CEFR) ва унинг асосий даражлари. Сўз бирикмалари атрофида мулоқот. Сўзлашув ва эшитиш қобилияти. Ишда, ўқишда, бўш вақтларда бўладиган суҳбат малакасини шакллантириш. Эркин касбий мулоқот. Чет тилида илмий мунозара. Туризмга оид мулоқот. Йирик, мураккаб матнлар ва уларни тушуна олиш кўникмаси. Фикрни раво ифодалаш. Чет тилида бўлган интернет матнларининг асосий ғоясини тушуниш. Таржима хусусиятлари. Оғзаки ва ёзма таржима.

III. Умуммутахассислик бўйича тайёргарлик модули

3.1. Кон ишининг долзарб муаммолари ва замонавий технологиялари

Кончилик саноати комплекси ва асосий элементлари. Мамлакат халқ хўжалигида кончилик саноатининг тутган ўрни ва аҳамияти. Кончилик саноатининг асосий тармоқлари, уларнинг ривожланиш тарихи ва истиқболлари тўғрисида маълумотлар. «Кончилик иши» фанининг йўналаши бўйича бакалаврлар тайёрлашда тутган ўрни, предмети, вазифалари, таркиби ва бошқа фанлар билан боғлиқлаги. Кон лаҳимлари барпо қилиш асослари. Руда конларини ер ости усулида қазиб олиш асослари. Қатламли конларни ер ости усулида қазиб чиқариш асослари. Фойдали қазилма конларини очиқ усулда

қазиб олиш асослари. Фойдали қазилмаларни қайта ишлаш ва бойитиш асослари. Гравитацион, магнит, электрик ва флотацион бойитиш жараёнларида қўлланадиган аппаратлар, уларнинг қўлланиш шароитлари ва технологик кўрсаткичлари. Фойдали қазилмани қазиш ва бойитишда уни сифатини бошқариш усуллари.

3.2. Бурғулаш ва портлатишнинг замонавий усуллари

Очиқ кон ишлари ва унинг моҳияти долзарблиги тўғрисида умумий маълумотлар ва тушунчалар. Очиқ усулда конларни қазиб олишнинг ўзига хос хусусиятлари. Очиқ усулда кон қазилма хозирги вақтдаги ҳолати ва истиқболлари, афзаллик ва камчиликлари. Очиқ кон корхоналари ва уларнинг асосий ТИК. Карьернинг асосий параметрлари. Поғона ва унинг элементлари. Кон жинслари ва уларни очиқ усулда қазилмага тайёрлаш. Портлатиш усуллари ва кон жинсларининг бурғуланувчанлиги. Бурғулаш станоклари. Кон жинсларининг портловчанлиги. Портловчи моддалар. Карьерларда қазиб-юклаш ишлари тўғрисида умумий маълумотлар. Қазилма ва юклаш схемалари. Механик чўмичли ва драглайн экскаваторларнинг технологик параметрлари. Гидравлик ва кўп чўмичли экскаваторлар. Қазиб-юклаш ишларида ёрдамчи жараёнларни механизациялаш. Карьерларда юкларни ташиниш. Темир йўл, автомобиль ва конвейер транспорти. Карьер майдонини очиш, кон ишларини олиб бориш режими долзарблиги. Очиқ усулда кон қазилма ишларини комплекс механизациялаш. Карьер майдонини очишнинг моҳияти. Карьер майдони ва уни очиш тўғрисида умумий маълумотлар. Очиқ кон лаҳимлари ва уларнинг вазифалари. Капитал траншеялар тизими. Капитал траншеялар ҳажмини аниқлаш. Очиш усуллари таснифи. Карьер майдонини очиш усулини танлаб олиш. Карьер курилишида бажариладиган кон-капитал ишлар. Фойдали қазилмаларни сифати. Фойдали қазилма сифати тўғрисида умумий маълумотлар. Фойдали қазилмалар сифатини синаш усуллари.

3.3. Кончилик корхоналарини лойиҳалашда компьютер техникасидан фойдалинишнинг самарали усуллари

Кончиликда лойиҳалаштириш асослари. Лойиҳалаштириш масалаларини ечиш ва оптималлаштириш усуллари. Фаннинг мақсади ва вазифалари. Шахта, рудник ва карьерларни лойиҳалаштиришни ташкил қилиш. Лойиҳалаштиришга топшириқ олиш, келишиш ва тасдиқлаш. Лойиҳанинг таркиби (геологик, кончилик, техник, кон-механик, энергетик, транспорт, иқтисодий ва смета ва бошқа қисмлар). Техник-иқтисодий масалаларнинг кўп вариантлилиги. Конларни қазиб олиш технологиясини лойиҳалаштириш. Шахта, рудник ва карьернинг чегаралари, қазиб олиш усуллари, ишлаб чиқариш қувватини асослаш. Карьер ва шахталарнинг технологик схемаларини лойиҳалаштириш усуллари. Қоплама коэффициентини карьер контурини аниқлашдаги ўрни. Карьернинг якуний контурини аниқлаш усуллари. Ер ости усулида қазиб олишни лойиҳалаш хусусиятлари. Шахта майдонларини очиш, тайёрлаш схемаларини ва қазиб олиш тизимларини танлаш усуллари. Шахта майдонидаги блоklar, панеллар, горизонтлар ва қазилма майдонларининг ўлчамларини аниқлаш. Шахтанинг

қурилиш лойиҳасини тузиш. Шахталарни шамоллатиш схемаси ва шамоллатиш ўлчамларини лойиҳалаштириш. Лойиҳавий қарорларни интеграл баҳолаш.

3.4. Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги.

Ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлаш асослари. Ҳаёт фаолияти хавфсизлигининг асосий тушунчалари, уларнинг мазмуни. Хавфлар, уларнинг таснифи. Фаолият хавфсизлигини таъминлаш тамойиллари, услублари.

Ҳаёт фаолияти хавфсизлигининг ҳуқуқий ва ташкилий асослари.

Ишлаб чиқаришда фаолият хавфсизлигини таъминлаш бўйича қабул қилинган асосий қонунлар, стандартлар, низомлар, қоидалар ва меъёрий ҳужжатлар тизими.

Ишлаб чиқариш жараёнлари санитарияси ва гигиенаси. Инсон меҳнат фаолиятининг физиологик-гигиеник асослари. Инсон меҳнат фаолиятига таъсир этувчи салбий омиллар, уларнинг турлари, моҳияти ва ҳимояланиш усуллари. Меҳнат жараёнида ишловчининг ишлаш қобилиятини пасайиши ва зўриқиши.

Ишлаб чиқаришда электр хавфсизлик асослари. Техносферада хавфсизликни таъминлаш масалалари.

Фуқароларни фавқулодда вазиятлардан ҳимоя қилиш услублари ва воситалари, уларнинг хусусиятлари. Фавқулодда ҳолатларда қутқарув ва бошқа шошилиш ишларини ташкил этиш.

Фуқароларни фавқулодда вазиятлардан ҳимоя қилиш услублари ва воситалари, уларнинг хусусиятлари. Қутқарув ва бошқа шошилиш ишларини ташкилий асослари, шикастланган ўчоқларда уларни олиб бориш усуллари. Табиий офатлар, авария ва ҳалокат оқибатларини бартараф этишда қутқарув ва бошқа шошилиш ишларини ташкил этиш ва ўтказиш.

Ёнғин хавфсизлиги Ўзбекистон Республикасининг 2009 йил 30 сентябрдаги “Ёнғин хавфсизлиги тўғрисида”ги қонуннинг мазмун-моҳияти.

Ёнғин офати, унинг келиб чиқиш сабаблари, омиллари, турлари, ёниш фазалари ва уларнинг хусусиятлари. Иқтисодиёт тармоқлари бинолари, иншоотлари ва қурилиш материалларининг ёнғинга қарши бардошлилик даражалари.

IV. Мутахассислик бўйича тайёргарлик модули

4.1. “Кончилик иши” йўналиши фанларини ўқитиш методикаси

“Кончилик иши” йўналиши ўқув предметларининг ўзига хос жиҳатлари. Йўналиш ўқув предметларини ўқитишнинг мақсади ва вазифалари. Йўналиш ўқув предметини ўқитишда таълим методлари ва воситалари. Мутахассислик ўқув предмети ўқитувчисига қўйиладиган талаблар. Назарий ва амалий машғулотларни ташкил этиш жарани Талабаларнинг мутахассислик тайёргарлигини аниқлаш, назорат қилиш ва баҳолашнинг назарий асослари.

4.2. “Кончилик иши” йўналиши фанларини ўқитишда инновациялар.

Олий таълим муассасаси ўқитувчиси шахсига қўйиладиган замонавий талаблар. Инновацион фаолият тузилмаси. Педагогик жараёнда инновация. Педагогик фаолиятга инновацияларни тадбиқ этишнинг самарали шакллари.

Кончилик иши фанлари ўқитувчисининг инновацион фаолияти хусусиятлари. Кончилик иши фанлари ўқитувчиси фаолиятига аксиологик, акмеологик, креатив ва рефлексив ёндашувлар.

V. Танлов фанлари модули

Таълим соҳалари йўналишлари бўйича тингловчиларнинг эҳтиёжидан келиб чиқиб олий таълим муассасаси ҳузуридаги тармоқ марказлари танлов фанлар модулининг таркибий қисми ва мазмунини белгилайди.

Амалий машғулотларни ташкил этиш бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Амалий машғулотлар олий таълим тизимида ўқув жараёни ва ўқув-услугий фаолиятни моделлаштириш ҳамда олий таълим педагогикаси ва психологикаси, электрон педагогика асослари, таълим технологиялари ва педагогик маҳорат, амалий хорижий тил, педагогика, психология фанлари ва уларни ўқитишнинг долзарб муаммолари ҳамда замонавий концепцияси, педагогнинг шахсий ва касбий ахборот майдонини лойиҳалаш, кончилик иши фанларининг дидактик таъминоти, кончилик иши фанларини ўқитишдаги инновациялар, илғор хорижий педагогик тажрибалар, ҳамда бурғилаш портлатиш ишлари, конларни очик усулда казиб олиш технологиясининг долзарб муаммолари, кончилик корхоналарини лойиҳалашда компьютер техникасидан фойдаланишнинг самарали усуллари манбаларининг схемалари ва ишлаш принципларини ўрганиш, кончилик иши турларидан самарали фойдаланишнинг техникавий йўналишларини ўрганиш мавзулари доирасида олиб борилади.

Тингловчиларнинг йўналишга оид олган назарий билимларини такомиллаштириш мақсадида тажриба алмашиш ҳамда амалий машғулотларни олиб бориш ишларини саноат йўналишидаги ишлаб чиқариш корхоналари, ташкилот ва муассасаларида, шунингдек, олий таълим муассасаларининг замонавий жиҳозларга эга бўлган лабораторияларида, замонавий дидактик таъминот ва технологик жиҳозларига эга бўлган аудиторияларда ҳамда Интернет тармоғига уланган компьютер синфларида амалга ошириш кўзда тутилган.

Мустақил ишни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Тингловчи мустақил ишни муайян модуллар хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги шакллардан фойдаланиб бажаради:

- Реферат (модулга ажратилган соатлар ҳажмидан келиб чиқиб белгиланади).
- Такдимот (танланган мавзу асосида такдимот тайёрланади).
- Мутахассислик фани бўйича ўқув-дидактик материаллар тайёрлаш.
- Мутахассислик фани бўйича машғулотлар ишланмаларини лойиҳалаш.
- Даражали тестлар банкни яратиш.
- Кейслар банкни яратиш.
- Ижодий топшириқлар ишлаб чиқиш.

Мустақил иш мазмуни танланган мавзуга мос бўлиб уни бажаришда қуйидагиларга эътибор бериледи:

Таркиби:

- титул варағи;
- кириш;
- асосий қисм;
- хулоса;
- фойдаланган адабиётлар рўйхати;
- илова (интернет тармоғидан олинган маълумотлар, амалий материаллар нусхалари, дарс ишланмаси ва б.).

Мазмуни:

- тавсия қилинган адабиётларни мутоала қилиш;
- мутахассислик фанларида инновациялардан фойдаланиш;
- мультимедия дарсликларини яратиш мезонлари;
- талаба билан индивидуал ишлашда педагогик маҳорат;
- касбий педагогика муаммолари;
- интернетда мавзуга оид маълумотларни излаш ва мутоала қилиш;
- малака ошириш курси давомида мустақил дарс олиб бориш;
- дарснинг маърузаси, тарқатма материаллари, технологик харитасини тайёрлаш;
- касбий педагогиканинг услубий таъминоти муаммолари;
- педагогик фаолиятда анъанавийлик ва инновациялар;
- ўзбек педагогик услубиёти ва унинг модернизацияси.

Мустақил иш мазмуни ва шакли йўналиш таркибидаги модуллар хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда кенгайтирилиши ва ўзгартирилиши мумкин.

Тавсия этилаётган мустақил ишларнинг мавзулари:

1. Инновацион педагогик фаолият назарий асослари.
2. Блум таксономияси асосида таълим мақсадларини лойиҳалаш.
3. Таълим натижалари таксономияси.
4. Замонавий педагогик технологиялар орқали мутахассислик фанларини ўқитишни лойиҳалаш.
5. Компьютер тармоқлари.
6. Таълимни ташкил этиш турлари ва шакллари.
7. Ахборот – коммуникация технологиялари воситалари ва уларни таълим жараёнида қўллаш имкониятлари.
8. Дарс-таълимни ташкил этишнинг асосий шакли сифатида.
9. Электрон ўқув-методик материаллар мажмуаси, унинг тузилмаси ва таркиби.
10. Кончилик ишидан самарали фойдаланиш асослари.
11. Кончилик ишининг замонавий йўналишлари.
12. Карьер ва шахталарнинг технологик схемаларини лойиҳалаштириш усуллари.
13. Карьернинг чегараси ва контурини аниқлаш усуллари.
14. Конларни қоплама коэффиенти, уни аниқлашни аналитик ва график усуллари.
15. Қоплама коэффиентини карьер контурини аниқлашдаги ўрни.

16. Кон жинслари ва уларнинг асосий физик-механик хусусиятлари.
17. Фойдали қазилма конлари захираларининг категориялари ва уларнинг моҳияти
18. Фойдали қазилма конлари самарадорлик кўрсаткичлари.
19. Кон корхоналари ишлаб чиқариш қувватини аниқлаш тамоиллари.
20. Конларни қазиб олишда фойдали қазилмаларни йўқотилиш ва сифатсизланиш омиллари.
21. Фойдали қазилма конларини очиш усуллари ва уларни қўлланиш шароитлари.
22. Портлатиш ишларини атроф муҳитга таъсири, конларни ер ости усулида қазиб тизимлари ва уларнинг таснифи.
23. Поғона ўлчамларини аниқлаш.
24. Ногабаритларни иккиламчи майдалашда қўлланадиган заряд конструкцияларини ўрганиш.
25. Қазиб-юклаш ишларида қўлланадиган экскаватор ва бошқа машиналар унумдорлиги.
26. Чегаравий очиш коэффиценти ва карьернинг чегаравий чуқурлиги.
27. Темир йўл поездлари фойдали массаси ва йўлларнинг юк ўтказиш қобилиятини аниқлаш.
28. Конвейерлар унумдорлигини аниқлаш.
29. Очиқ кон ишларини механизациялаш комплекси структураларини транспортсиз, транспортли ва аралаш қазиб тизимлари бўйича ўрганиш.
30. Кон жинсларини турли усулларда қазибга тайёрлашда поғона баландлигини аниқлаш.

Дастурнинг инфор­мацион-методик таъминоти

Модуларни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот технологияларини қўлланилиши назарда тутилган:

- модуларнинг барча маърузалари бўйича замонавий компьютер технологиялари ёрдамида мультимедияли тақдимот тайёрлаш;
- амалий машғулотларда педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланиш;
- тингловчиларнинг илғор тажрибаларини ўрганиш ва оммалаштириш назарда тутилган.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 1998.
2. И.А.Каримов. Юксак маънавият – енгилмас куч. Т.: «Маънавият». –Т.: 2008.-176 б.
3. И.А.Каримов. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. Т.: “Ўзбекистон”. –Т.: 2011.-440 б.
4. «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг қонуни, «Халқ сўзи», 1998 й., 15 май 2- бет.
5. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар.- Т.: Ўзбекистон, 2000.

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 16-февралдаги “Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларни малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги 25-сонли Қарори.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 20 майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилиш чора-тадбир-лари тўғрисидаги” ПҚ-1533-сон Қарори.
8. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 26 сентябрдаги “Олий таълим муассасалари педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 278-сонли қарори
9. Арипов М. Интернет ва электрон почта асослари.- Т.; 2000 й. 218 б.
10. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат Чўлпон: 2005. 213 б.
11. Гуломов С.С., А.Х.Абдуллаев. Виртуальные стенды для имитации функций учебных мастерских и лабораторных установок.МВССО.Т.,2002.98 с
12. Давлетшин М.Г., Тўйчиева С.М. Умумий психология. - Т.: ТДПУ, 2002. 218 б.
13. М.Х.Лутфуллаев., М.А.Файзиев. Интернет асослари., СамДУ нашри-ёти. 2001. 198 б.
14. Б.Ф.Қодиров. У.Бегимкулов, А.А.Абдуқодиров. Ахборот технология-лари. Электрон дарслик. 2002. 213 б.
15. Ғозиев Э., Мамедов К. Касб психологияси. - Т., 2003. 183 б.
16. Ишмухаммедов Р.Ж. Инновацион технологиялар ёрдамида ўқитиш самардорлигини ошириш йўллари Тошкент: 2000. 161 б.
17. Махсудова М.А. Мулоқот психологияси. - Т., 2006. 183 б.
18. Мавлонова Р., Холикбердиев К., Тураева О. Педагогика.– Т.: Ўқитув-чи, 2006. 298 б.
19. Немов Р.С. Психология. - М.: ВЛАДОС, 2003.- 1-2-т. 518 с.
20. Оконь В. Ведение в общую дидактику. М., 1990. 128 с.
21. Подласый И. Педагогика. Новый курс: учебник для студ. педаг. вузов. – в 2-х кн. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 567 с.
22. Раҳмонкулова С.И. IBM PC шахсий компьютерида ишлаш.- Т., 1998 224 б.
23. Сайидахмедов Н.С. Янги педагогик технологиялар. – Т.: Молия, 2003. – 172 б.
24. Саттаров И., Б.Ф.Қодиров, У.Ш.Бегимкулов. «Компютерда лаборатория ишлари». Т. ТДПУ нашриёти. 2002. 143 б.
25. Толипов Ў., Усмонбоева М. Педагогик технологияларнинг тадбиқий асослари – Т.: 2006. 163 б.
26. Усмонова Э.З. Ўқувчиларда мустақил тафаккурни қандай шакллантириш мумкин? - Т.: ТДПУ, 2000. 122 б.
27. Холмуродов Р.И., М.Х, Лутфуллаев. «Замонавий ахборот технологиялари асосида ўқитиш», Т.,ЎЗРФА «Фан», 2003 й. 176 б.
28. Чернышев А.С. Практикум по решению конфликтных педагогических ситуаций. – М., 1998 г. 221 с.

- 29 В.В.Ржевский «Открытые горные работы». I-II часть. М.Недра 2000 г
30. Сагатов Н.Х., Арипова Л.Т. «Очиқ кон ишлари технологияси ва комплекс механизациялаш». Тошкент. ТошДТУ нашриёти. 2012й.
31. Ю.Э.Петросов «Технология и комплексная механизация открытых горных работ» I-II часть. Коспект лекции по курсу ТКМОР. ТГТУ. Ташкент 2001г
32. Томаков П.И. «Технология механизация и организация открытых горных работ». М. Недра. 2005. 98с.
33. Ю. Э. Петросов «Учебное пособие по проведению лабораторных работ по курсу ТКМОР» ТашГТУ 2002 г.
34. Ялтанец И.М., Шадов М.И. «Практикум по открытым горным работам» Учебное пособие. Изд МГГУ 1999 г.
35. Сагатов Н.Х. Кон ишлари асослари, ўқув кўлланма, Тошкент, ТДТУ нашриёти, 2005 й. – 201
36. Сагатов Н.Х., Меликулов А.Д., Шамирзаев Х.Х. Фойдали казилма конларини ер ости усулида қазиш. Ўқув кўлланма. Тошкент, ТДТУ, 2004. –170 б.
37. Шестаков В.А. Проектирование горных предприятий. Учебник. М.: МГГУ, 2003. - 800 с
38. Пешкова М.Х. Экономическая оценка горных проектов. М.: МГГУ, 2002. - 422 с.
39. Егоров П.В., Бобер Е.Л. и др. «Основы горного дела», учебник, Москва, МГГУ, 2002г. – 408 стр.
40. Ялтанец И.М., Шадов М.И. «Практикум по открытым горным работам», учебное пособие, Москва, МГГУ, 2003г. – 510 стр.
41. Егоров П.В. и др. «Подземная разработка месторождений полезных ископаемых», (практикум), Москва, МГГУ, 2002г. – 217 стр.
42. Шеметов П.А., Норов Ю.Д. Буровзрывные работы. Ташкент, 2006г.–100 с.

Интернет маълумотлари:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Матбуот маркази сайти: www.press-service.uz
2. Ўзбекистон Республикаси Давлат Ҳокимияти портали: www.gov.uz
3. Ахборот-коммуникатсия технологиялари изохли lug'ati, 2004, UNDP DDI: Programme www.lugat.uz, www.glossaiy.uz
4. Ўзбек интернет ресурсларининг каталоги: www.uz
5. Infocom.uz электрон журнали: www.infocom.uz
6. <http://www.bank.uz/uz/publislVdoc/>
7. www.press-uz.info
8. <http://www.uforum.uz/>
9. Ахборот resurs markazi <http://www.assc.uz/>
10. <http://www.xabar.uz>
11. www.ziyonet.uz
12. www.edu.uz
13. www.pedagog.uz
14. www.tdpu.uz